www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

STUDIA NAUK TEOLOGICZNYCH
TOM 10 (2015)

DOI 10.24425/snt.2015.112795

KS. MAREK KARCZEWSKI

PIOTR JAKO PASTERZ W J 21, 15-19

Jedną z charakterystycznych cech eklezjologii Kościoła Rzymskokatolickiego jest przypisywanie szczególnej roli posłudze następcy Piotra Apostoła, określanego jako Biskup Rzymu lub papież. W rozumieniu katolickim urząd ten wyrasta z nakazu samego Jezusa Chrystusa oraz znajduje potwierdzenie w praktyce pierwotnej wspólnoty chrześcijańskiej. Odrzucenie katolickiej interpretacji tekstów biblijnych wskazujących na szczególną rolę Piotra i jego następców jest jednym z elementów doktryny, powstałych na przestrzeni wieków tzw. Kościołów niekatolickich, należących zarówno do szeroko pojętej tradycji wschodniej jak i powstałych w wyniku Reformacji. Pośród tekstów biblijnych, na które wskazuje się w trakcie dyskusji na temat prymatu wskazuje się głównie na wyznanie Piotra w okolicach Cezarei Filipowej u Mt 16, 13-20 oraz obietnicę Jezusa daną mu w kontekście zapowiedzi zaparcia w Łk 22, 31-34[1].

W poniższym artykule poddano analizie inny tekst związany z biblijnym uzasadnieniem pierwszeństwa Piotra. Jest on zawarty w J 21, 15-19. Podstawowe znaczenie posiada tu dialog prowadzony przez Zmartwychwstałego Jezusa z Piotrem (J 21, 15-17). Jezus wymaga od niego trzykrotnego wyznania miłości, które powiązane jest z trzykrotnym przekazaniem władzy pasterskiej. Cel podstawowy niniejszego opracowania stanowi ukazanie w stopniu możliwie kompletnym, oryginalnej charakterystyki teologicznej postaci Piotra zawartej w J 21, 15-19. Jest to tekst niełatwy zarówno pod względem zawartej w nim problematyki literackiej jak i wyzwań natury egzegetycznej. Konieczność właściwej interpretacji stosowanej w J 21, 15-19 terminologii teologicznej wymaga starannego przeanalizowania istniejących starożytnych wariantów tekstu. W perspektywie problematyki literackiej należy także zwrócić uwagę na, że problematykę redakcji tekstu J 21, 15-19

[1] Zob. J. Gnilka, *Piotr i Rzym*, Kraków: Wydawnictwo M 2002, s. 9-12; W. Gajewski, *Charyzmat, urząd, hierarchia*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2010, s. 50-52. Na temat biblijnej charakterystyki Piotra zob. P. Dschulnigg, *Petrus im Neuen Testament*, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk 1996; T. Wiadra, *Peter in the Gospels*, Wissenschafliche Untersuchungen zum Neuen Testament II/127, Tübingen: Mohr Siebeck 2000.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

w kontekście kompozycji Ewangelii św. Jana. Należy także zwrócić na strukturę literacką analizowanego fragmentu J.

W części głównej opracowania dokonano analizy egzegetycznej J 21, 15-19 pod kątem realizowanego tematu – czyli charakterystyki Piotra jako pasterza. Ostatni punkt studium stanowi zarys głównych nurtów interpretacji J 21, 15-19 w kontekście konfesyjnym. Rodzi się także pytanie o możliwy potencjał ekumeniczny posługi następców Piotra w świetle przesłania teologicznego zawartego w omawianym tekście biblijnym.

1. CHARAKTER LITERACKI J 21, 15-19

Omawiany dialog między zmartwychwstałym Jezusem a Piotrem stanowi część ostatniego rozdziału Ewangelii św. Jana. Relacja J 21 do reszty Ewangelii rodzi wiele pytań i wątpliwości. Inny problem stanowi kwestia wewnętrznych zależności w ramach J 21. Tekst J 21,15-19 prezentuje przemyślaną strukturę wewnętrzną. Ważną kwestię stanowi także ustalenie właściwego brzmienia oryginalnego tekstu J 21, 15-19.

1.1. PROBLEMY KRYTYCZNO-LITERACKIE ZAWARTE W TEKŚCIE J 21, 15-19

Starożytne manuskrytpy zawierające J 21, 15-19 wskazują na kilka wariantów tekstu, które mogą mieć znaczenie dla jego interpretacji egzegetycznej. Niektóre z nich mają znaczenie marginalne, inne natomiast dotyczą kluczowej dla tego fragmentu terminologii teologicznej. W dialogu w ww. 15-17 na szczególną uwagę zasługują różne wersje dotyczące owiec, które ma paść Piotr. W w. 15 zamiast wersji ἀρνία – „baranki" znajdującej się w manuskryptach א[1] B C D L W N W l , w C* D i w kodeksach italskich występuje wariant πρόβατα – „owce". Podobna sytuacja dotyczy w. 16, gdzie w א A D Θ Ψ *f* [1.13] 33 [vid] oraz w kodeksach bizantyjskich i syryjskich występuje forma πρόβατα – „owce", natomiast w B C 565 *pc* b – forma πρόβατια – „owieczki". Analogiczna sytuacja dotyczy w. 17. W głównych wersjach oficjalnych przyjęto następujące warianty: w. 15: ἀρνία – „baranki"; w. 16: πρόβατα – „owce"; w. 17: πρόβατα – „owce". Na korzyść wersji wybranych przez wydawców podstawowych wersji tekstu krytycznego[2] przemawia lepsze poświadczenie wybranej wersji w starożytnych manuskryptach chrześcijańskich.

[2] Zob. *The Greek New Testament*, ed. K. Aland *et al.*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft [4]1994; *Novum Testamentum Graece*, ed. E. Nestle – K. Aland, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft [27]2001; http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/text/bibeltext/ (dostęp 4.05.2015).

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

Nie bez znaczenia jest brzmienie krytycznie pewnych części tekstu J 21, 15-17, w których zmienność terminologiczna jest spora.

Wśród kwestii o mniejszym znaczeniu teologicznym warto wymienić możliwość dwóch różnych brzmień pełnego imienia Piotra. W kodeksach ℵ[1] B C* D L W 844 lat co występuje Σίμων Ἰωάννου – „Szymon (syn) Jana. Natomiast w A C[2] Θ Ψ $f^{1.13}$oraz w kodeksach bizantyjskich i syryjskich pojawia się wersja Σίμων Ἰώνα – „Szymon (syn) Jony"[3].

W drugiej część J 21, 18-19 nie występują żadne poważne wątpliwości natury krytyczno-literackiej. Jedyny wariant dotyczy użycia liczby pojedynczej w zdaniu: ἄλλος σε ζώσει καὶ οἴσει ὅπου – „inny cie przepasze i poprowadzi tam". W papirusie P^{59} oraz w niektórych kodeksach (ℵ C[2] D W i in.) zostaje ona bardziej urealniona przez wprowadzenie liczby mnogiej i mniej istotnych wariantów dotyczących czynności przepasania i prowadzenia. Wersja podstawowa zawarta jest w (A) B C* (Θ) Ψ $f^{1.13}$ oraz w manuskryptach bizantyjskich, łacińskich i syryjskich.

Warto podkreślić, że w J 21,15-19 nie występują wątpliwości natury krytyczno-literackiej w odniesieniu do użycia czasowników ἀγαπάω (kochać), φιλέω (kochać), ποιμαίνω (paść) czy βόσκω (paść). Na pytania o logikę ich zastosowania w omawianym tekście oraz ewentualne różnice w ich znaczeniu należy poszukiwać odpowiedzi w trakcie analizy egzegetycznej.

1.2. J 21, 15-19 A HISTORIA REDAKCJI EWANGELII JANA

Tekst Ewangelii Jana, ze względu na swój w znacznym stopniu niezależny od pozostałych ewangelii kanonicznych układ literacki oraz oryginalną terminologię był przedmiotem wielu szczegółowych studiów literacko-krytycznych[4]. Dotyczyły one zarówno możliwych etapów historii redakcji tekstu, jak i rozpoznawalnych w nim możliwych wpływów i zależności o charakterze religijno-historycznym. W opinii niektórych egzegetów XX w. Ewangelia św. Jana stanowiła posiadające liczne powtórzenia dość nieudolne dzieło literackie. Wskazywano na nielogiczny układ tekstu oryginalnego J. W niektórych komentarzach posuwano się wręcz do „poprawiania" i ustalania jego „właściwego" układu. Pomijając tę niezwykle bujną dyskusję naukową na temat historii redakcji tekstu J, można przyjąć, że niektóre sugestie z wczesnego etapu debaty zachowują nadal swoją aktualność. Jest oczywiste, że podobnie jak pozostałe pisma nowotestamentowe, również Ewangelia św. Jana powstała jako efekt pracy redakcyjnej. Większość egzegetów zgadza się,

[3] Wersja ta może stanowić akomodację do stylu Mt 16, 17 – zob. R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium. Kommentar zu Kap.13-21*. Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament IV, Bd. III, Freiburg – Basel – Wien: Herder Verlag 1975, s. 432, nota 54.

[4] Zob. R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium. Einleitung und Kommentar zu Kap. 1-4*, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament IV, Bd. 1, Freiburg-Basel-Wien: Herder Verlag 1965, s. 34.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

że zarówno prolog (J 1, 1-18) jak i drugie zakończenie (J 21) mogły zostać dodane w ostatnim etapie redagowania tekstu Ewangelii[5].

Na późniejszy charakter J 21 wskazuje brzmienie tzw. pierwszego zakończenia w J 20, 30-31. Jest ono umieszczone bezpośrednio po opisie spotkania Zmartwychwstałego z Tomaszem (J 20, 19-29)[6]. Sugeruje ono, że narracja J jest już ukończona. Jednak w J 21, 1 opowiadanie trwa nadal. W tekście J 21, 1-23, obok Jezusa, szczególną rolę odgrywa Piotr oraz tajemniczy umiłowany uczeń. W J 21, 24-25 znajduje się tzw. drugie zakończenie Ewangelii. Nie ma zatem wątpliwości, że zakończenie J poddane zostało jakiejś korekcie w formie uzupełnienia[7].

W dyskusji na temat kompozycji retorycznej J obydwa zakończenia wiąże się niekiedy razem i określa jako *peroratio*, czyli podwójny epilog formy kanonicznej[8]. Miałby on stanowić wypełnienie wymogu stawianego przez starożytną retorykę w kompozycji typu deliberatywnego[9]. W J 20, 30-31 widzi się podsumowanie prezentacji znaków, natomiast w J 21, 24-25 epilog całej Ewangelii. Znajdujący się pomiędzy tekst 21, 1-23 traktowany jest jako dygresja na temat „świadczenia o Jezusie uwielbionym"[10]. W J 21, 24-25 znajdują się interesujące wskazówki dotyczące autora i wspólnoty, z którą się on identyfikuje (J 21, 24b)[11]. Wspólnota zaś identyfikuje się z autorem Ewangelii, który spisał swoje naoczne świadectwo (por. 19, 35; 1 J 1, 1-3)[12]. W opinii niektórych komentatorów w kompozycji retorycznej J 21 funkcję właściwego, drugiego epilogu pełni w. 25 natomiast w. 24 jest retoryczną formą pochwały[13]. W tekście J 21, 1-23 rozdzielającym obydwa

---

[5] Zob. R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium. Kommentar zu Kap.13-21*, s. 406-417; G.R. Osborne, *John 21: Test Case for History and Redaction Narratives*, w: *Gospel Perspectives: Studies of History and Tradition in the Four Gospels*, ed. R.T. France, D. Wenham, Sheffield: Wipf & Stock Pub 1981, s. 293-328; D.A. Carson, *The Purpose of the Fourth Gospel John 20:31 Reconsidered*, „Journal of Biblical Literature" 106 (1987), s. 639-651; H. Roose, *Joh. 20,30 ff.: Ein (un) passender Schluss? Joh 9 und 11 als primäre Verweisstellen der Schlussnotitz des Johannesevangelium*, "Biblica" 84 (2003), s. 326-343; R.E. Brown, *I Bogiem było Słowo. Komentarz do Ewangelii wg św. Jana*, tł. A. Gomola, Kraków: eSPe 2010, s. 98.

[6] Zob. A. Dauer, *Zur Herkunft des Thomas-Perikope Joh 20,24-29*, w: *Biblische Randbemerkungen*, *Festschrift für R. Schnackenburg*, Hrsg. H. Merklein und al., Würzburg: Echter 1974, s. 56-76.

[7] Zob. J. Breck, *John 21: Appendix, Epilogue or Conclusion*, „St. Vladimir's Theological Quarterly" 36 (1992), s. 27-49. C.S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. nauk. wyd. pol. K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa: Vocatio 2000, s. 232.

[8] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana. Rozdziały 13-21*, Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament IV, t. 2, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2009, s. 319. Zob. także F. Neyrynck, *John 21*, „New Testament Studies" 36 (1990), s. 321-336; F.F. Segovia, *The Final Farewell of Jesus. A Reading of John 20:30-21:15*, „Semeia" 53 (1991), s. 167-190; T. Wiadra, *John 21,1-23: Narrative Unity and Its Implications*, „Journal for Studies on New Testament" 46 (1992), s. 53-71.

[9] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 321.

[10] Tamże, s. 319.

[11] Jest nim „umiłowany uczeń" por. J 13, 23; 19, 26; 20, 2; 21, 7.

[12] Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma świętego* 31-32.

[13] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 376.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

zakończenie dostrzega się elementy wskazujące na pojawiające się w środowisku janowym tendencje rozłamowe (dowartościowanie Piotra)[14]. Zauważa się także próby streszczenia i nawiązania o innych tekstów Jana i synoptyków[15]. Wskazuje się na podobieństwa do innych chrystofanii galilejskich[16]. Podkreśla się, że znaczenie retoryczne J 21 jako dygresji zakończonej epilogiem emocjonalnym. Wskazuje się także na możliwość intencjonalnego dodania J 21, 1-14 jako narracji o znaczeniu realnym i symbolicznym[17].

Analiza narratywna pozwala zatem spojrzeć na kwestię podwójnego zakończenia z J 20, 30-31 i 21, 24-25 w inny sposób. Możliwa poprawka redakcyjna (J 21), pomimo pewnych istotnych różnic natury diachronicznej, nie oznacza, że tekst ten jest jakąś obcą teologicznie interpolacją. W odniesieniu do ostatecznej formy redakcyjnej Ewangelii, podobnie jak Prolog, również tekst J 21 jest na różne sposoby powiązany z jej główną częścią. Problemy redakcyjne nie rzutują także na kwestię natchnienia J 21. Pod tym względem tekst ten nie różni się od reszty Ewangelii św. Jana[18].

1.3. STRUKTURA LITERACKA J 21, 15-19

Kwestie struktury J 21, 15-19 rozpatrzeć można na dwóch uzupełniających się płaszczyznach. Na płaszczyźnie struktury zewnętrznej[19] określenie najbliższego kontekstu omawianego fragmentu pozwala lepiej dostrzec zawarte w nim oryginalne treści teologiczne. Pozwala to również ocenić jaką wagę posiada omawiany tekst J 21, 15-19 w bezpośrednim kontekście. Z perspektywy struktury wewnętrznej szczególnie potrójne pytanie Jezusa i trzy odpowiedzi Piotra w ww. 15-17 prezentują się jako konstrukcja o intencjonalnie dopracowanym układzie logicznym.

Aktualnie wskazuje się na ścisły związek dwóch tekstów, między którymi umieszczony jest omawiamy dialog Jezusa i Piotra. Wspomniane dwa zakończenia stanowią dwa paralelne teksty graniczne[20]. Tworzą one strukturę chiastyczną:

---

[14] Tamże, s. 330.

[15] Por. R.E. Brown, *John 21 and the First Appearance of the Risen Jesus to Peter*, w: *Resurrexit*, ed. E. Dhanis, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 1974, s. 246-265.

[16] A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Jana*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2000, s. 217.

[17] Zob. R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium. Kommentar zu Kap.13-21*, s. 430; S.M. Schneiders, *John 21:1-14*, „Interpretation" 43 (1989), s. 71.

[18] To co zostało powiedziane w J 20, 24 odnosi się do całej Ewangelii. Autor „na bazie bezpośredniego doświadczenia i dzięki wierze jest ściśle związany z Jezusem i z Bogiem, a swoje świadectwo przekazuje wspólnocie wierzących, którzy podzielają tę samą wiarę", *Natchnienie i prawda* 32.

[19] Możliwe strukturyzacje Ewangelii Jana omawia J. Kręcidło, *Duch Święty i Jezus w Ewangelii świętego Jana. Funkcja pneumatologii w chrystologicznej strukturze czwartej Ewangelii*, Series Biblica Paulina 2, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2006, s. 17-38.

[20] Zob. I. de la Potterie, *Le témoin qui demeure: le disciple que Jésus aimait*, «Biblica» 67 (1986), s. 347.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

A – 20, 30; B – 20, 31; B' – 21, 24; A' – 21, 25[21]. Struktura logiczna części znajdującej się pomiędzy (J 21, 1-23) oparta na zwrotach akcji i tematyce jest dość klarowna. Werset J 21, 1a może stanowić ogólne wprowadzenie do trzech głównych tekstów zawartych w dalszym ciągu narracji.

Etap pierwszy zawiera opis cudownego połowu ryb, w czasie chrystofanii nad Jeziorem Tyberiadzkim (J 21, 1b-14; por. Mt 14, 28-31; Łk 5, 4-11; J 6). Tekst J 21, 14 podsumowuje spotkanie uczniów ze Zmartychwstałym Jezusem, a jednocześnie wiąże chrystofanię galilejską z poprzednimi dwiema (por. J 20, 11-18; 20, 19-29). Opowiadanie o cudownym ryb dostarcza wielu pytań dotyczących jego interpretacji, na które niełatwo znaleźć klarowne odpowiedzi. Dotyczą one zarówno widocznych w tekście napięć w narracji jak i możliwych znaczeń symbolicznych (np. liczb związanych z ilością uczniów czy złowionych ryb)[22]. Niezależnie od przyjętych rozwiązań, istotną rolę w cudownym połowie ryb w Galilei odgrywa Piotr. W ten sposób J 21, 1b-14 nie tylko bezpośrednio łączy się z analizowanym tekstem J 21, 15-19, ale tworzy z nim pewną całość. Pomimo przerwania akcji w J 21, 14 kontynuacja wcześniejszej sceny jest dość ewidentna. Motyw posiłku, który kończy cudowny połów pojawia się na początku dialogu Jezusa z Piotrem (J 21, 13.15). Postacią, która łączy obydwa teksty obok Jezusa jest Piotr.

Dialog Jezusa i Piotrem i proklamacja jego męczeńskiej śmierci, zawarte w J 21, 15-19 stanowią drugi etap narracji.

Trzecia część, zawarta w J 21, 20-23, poświęcona jest przede wszystkim postaci umiłowanego ucznia. Zawiera jednak wiele związków z omawianym tekstem J 21, 15-19. Należą do nich postać Jezusa i Piotra oraz powtórzone wezwanie do pójścia za Nim (por. J 21, 20.21.22). Z tego powodu w strukturyzacji J 21 przyjmuje się niekiedy podział na dwie główne części: a) ww. 1-14 – opis cudownego połowu ryb oraz b) ww. 15-23 – teksty poświęcone Piotrowi i umiłowanemu uczniowi[23].

Struktura wewnętrzna omawianego tekstu jest dość klarowna. W J 21, 15-19 widoczne są dwie główne części. W pierwszej znajduje się dialog między Jezusem

---

[21] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 377.

[22] Zob. M. Wojciechowski, *Certains aspects algébriques de quelques nombres symboliques de la Bible* (Gen 5; Gen 14,14; J 21,11), „Biblische Notitzen" 23 (1984), s. 29-31; W. Oberweis, *Die Bedeutung der neutestamentlichen „Rätselzahlen" 666 (Ap 13,18) und 153 (Joh 21,11)*, „Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft" 77 (1986), s. 226-241; A. Pitta, *Ichthys ed opsarion in Gv 21,1-14: semplice variazione lessicale o differenza con un valore simbolico?*, „Biblica" 71 (1990), s. 348-364; P.E. Spencer, *Narrative Echos in John 21: Intertextual Interpretation and Intertextual Connection*, „Journal for the Study on New Testament" 75 (1999), s. 49-68; A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 217-218; R.A. Culpepper, *Designs for the Church in the Imagery of John 21:1–14*, w: *Imagery in the Gospel of John: Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language*, red. J. Frey, J.G. van der Watt, R. Zimmermann, Wissenschaflische Untersuchungen zum Neuen Testament 200, Tübingen: Paul Mohr Verlag 2006, s. 369–402.

[23] Zob. S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 364.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

i Piotrem, natomiast w drugiej zapowiedź jego męki[24]. Schemat pierwszej jednostki literackiej charakteryzuje duża regularność stylu. J 21, 15a stanowi wprowadzenie do pytań. Następnie w ww. 15b.16.17 trzykrotnie występuje ten sam układ: pytanie – odpowiedź – polecenie.

Układ w. 15-17 jest następujący:

w. 15 b:

a. pytanie Jezusa: (λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς·) Σίμων Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων;
„(Mówi Jezus do Szymona Piotra:) Szymonie Jana, miłujesz mnie bardziej od tych?"
b. odpowiedź Piotra: (λέγει αὐτῷ·) ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε
„(mówi Mu:) tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham"
c. nakaz Jezusa: (λέγει αὐτῷ·) βόσκε τὰ ἀρνία μου.
„(mówi Mu:) paś baranki moje."

w. 16:

a. pytanie Jezusa: (λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον·) Σίμων Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με;
„(Mówi mu znów po raz drugi:) Szymonie Jana, miłujesz mnie?"
b. odpowiedź Piotra: (λέγει αὐτῷ·) ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε.
„(mówi Mu:) tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham".
c. nakaz Jezusa: (λέγει αὐτῷ·) ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.
„(mówi mu:) paś owce moje".

w. 17:

a. pytanie Jezusa: (λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον·) Σίμων Ἰωάννου, φιλεῖς με;
„(Mówi mu po raz trzeci:) Szymonie Jana, kochasz mnie?"
b. odpowiedź Piotra: (ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· φιλεῖς με; καὶ λέγει αὐτῷ·) κύριε, πάντα σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε.
„(Zasmucił się Piotr, że powiedział mu po raz trzeci: 'czy kochasz mnie' i mówi Mu:) Panie, Ty wszystko wiesz, Ty wiesz, że Cię kocham".
c. nakaz Jezusa: (λέγει αὐτῷ [ὁ Ἰησοῦς]·) βόσκε τὰ πρόβατά μου.
„(Mówi Mu [Jezus]:) paś owce moje".

Zauważalne są także pewne nieregularności. W pierwszym przypadku Jezus pyta, czy Piotr miłuje Go „więcej" od innych uczniów. Natomiast w w. 17 wskazuje się na zasmucenie Piotra z powodu powtarzanych przez Jezusa pytań oraz następuje poszerzenie jego odpowiedzi o słowa „Ty wszystko wiesz". Ponadto istnieją różnice w użyciu terminologii. Dotyczy to zarówno pytań Jezusa (2x ἀγαπᾷς με; 1 raz φιλεῖς με); odpowiedzi Piotra (2x, οἶδας 1 raz γινώσκεις), nakazów Jezusa dotyczących samej czynności pasterzowania (βόσκε; ποίμαινε; βόσκε) oraz określenia trzody (τὰ ἀρνία μου: τὰ πρόβατά μου: τὰ πρόβατά μου).

[24] G.L. Bartolomew (*Feed my Lambs: John 21:15-19 as Oral Gospel*, „Semeia" 39 [1987], s. 69-96) mówi o czterech jednostkach obejmujących trzy pytania i odpowiedzi oraz ww. 18-19.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

Część druga, J 21, 18-19 posiada strukturę trójdzielną. W J 21,18 pojawia się zwrócone do Piotra proroctwo dotyczące jego śmierci. W. 19 zawiera wtrącenie redaktora, który nie pozostawia wątpliwości, że Jezus ma na myśli męczeństwo Piotra. W w. 19 pojawia się konkluzja, w której Jezus po raz kolejny powołuje Piotra. Obecność postaci Jezusa i Piotra oraz treść J 21, 15-17 wskazują na bliski związek J 21, 15-17 i J 21, 18-19.

2. POSŁUGA PASTERSKA PIOTRA W ŚWIETLE EGZEGEZY J 21, 15-19

Dialog Jezusa i Piotra oraz zapowiedź jego losu pomimo różnic strukturalnych tworzą jedną całość teologiczną, którego motywem przewodnim jest jego powołanie. W świetle J 21, 15-17 jest oczywiste, że jest to powołanie do bycie pasterzem owczarni Chrystusa.

2.1. JEZUS JAKO POWOŁUJĄCY PIOTRA

2.1.1. PYTANIA JEZUSA

Trzy pytania, które Jezus kieruje do Piotra w J 21, 15-17 zostały przygotowane przez relację dotyczącą cudownego połowu w J 21, 1-14. Pomimo, że uczestniczy w nim kilku uczniów (w. 2), Szymon Piotr odgrywa wśród nich rolę wiodącą (zob. ww. 3.7.11, por. 21, 15)[25]. Podobnie w J 21, 20-21 **[czy chodzi o J 21, 20-21? – B.S.]** Piotr odgrywa istotną rolę.

Wspomnienie o spożytym posiłku w w. 15a posiada podwójne znaczenie. Łączy całą sytuację z posiłkiem, który Jezus przygotował dla uczniów w postaci chleba i pieczonej ryby (por. w. 12-13)[26]. Podjęcie dialogu po posiłku wskazuje, że moment ten był szczegółowo zaplanowany i odbywa się w atmosferze spokoju i bez zbędnego napięcia.

Jezus zadaje trzy pytania. Liczba pytań nie jest przypadkowa i odpowiada potrójnemu zaparciu się Piotra w czasie aresztowania Jezusa (por. J 18, 15-18.25-27)[27].

---

[25] Zob. A.H. Maynard, *The Role of Peter in the Fourth Gospel*, „New Testament Studies" 30 (1984), s. 531-548.

[26] Poranny posiłek i jego okoliczności są pełne treści o znaczeniu symbolicznym. Liczba siedmiu uczniów może wskazywać na symboliczny początek Kościoła, poranek jest uprzywilejowanym momentem nadzwyczajnej interwencji Boga i modlitwy, Jezus jako Nieznajomy zaprasza do podjęcia wysiłku rozpoznawania przez wiarę, sam posiłek może nawiązywać do kontekstu eucharystycznego – zob. A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 218-219.

[27] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 366.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

Liczba trzy posiada ponadto charakter symboliczny i nadaje dialogowi uroczysty charakter. Wskazuje ona na związek całej sceny z posłannictwem Piotra (por. J 21 ,19). Uroczysty charakter chwili wyraża także oficjalna forma pełnego imienia, której używa Jezus zwracając się do Szymona. W dyskusji egzegetycznej wskazuje się na pominięcie imienia „Piotr" i żydowski wydźwięk sformułowania „Szymon Jana". W Ewangelii św. Jana taka wersja imienia Piotra występuje jedynie w J 21, 15-17. Najczęściej używa się określenia „Szymon Piotr" (17 razy) i „Piotr" (17 razy). Tylko raz występuje imię „Szymon, syn Jana" (J 1,42)[28]. W interpretacjach wiążących trójdzielny charakter rozmowy z trzykrotnym zaparciem się Piotra, idąc za opinią Cyryla z Aleksandrii wskazuje się na konieczność przywrócenia funkcji „Piotra-Skały"[29].

W pierwszym pytaniu Jezusa pojawiają się dwie wymagające wyjaśnienia kwestie. Pierwsza z nich dotyczy użycia dwóch terminów wyrażających miłość. Pierwszy to ἀγαπάω, który pojawia się jeszcze w drugim pytaniu w w. 16, natomiast w w. 17 zostaje zastąpione przez używany konsekwentnie przez Piotra termin φιλέω (zob. w. 15.16.17). Druga kwestia wiąże się poszerzonym zakresem pierwszego pytania. Podczas gdy w następnych dwóch pytaniach Jezus pyta tylko o miłość Piotra do siebie, w pierwszym wymaga dodatkowego potwierdzenia. W J 21, 15 Jezus pyta, czy Szymon kocha Go bardziej (πλέον τούτων) niż pozostali, obecni w pobliżu uczniowie. Wyrażenie to jest wieloznaczne[30]. Dosłownie oznacza „bardziej tych, więcej niż tych". W związku z tym możliwa jest interpretacja tego elementu pytania w kontekście J 21, 1-14. Odnosiłoby się wówczas do pierwotnego zajęcia Piotra, czyli łowienia ryb. Bez wątpienia pytanie o większą miłość wskazuje na większe oczekiwania i większą odpowiedzialność, których Jezus wymaga od Piotra. Może ono posiadać sens miłowania ponad wszystko, najbardziej ze wszystkiego, w sposób absolutny[31]. W ten sposób Piotr zostaje oddzielony do reszty uczniów. Odpowiedź Piotra na pytanie o wyjątkowość miłości jest twierdząca.

Pytanie drugie i trzecie są podobne, użyto jednak dwóch różnych sposobów określenia miłości (J 21, 16-17). Użycie dwóch pokrewnych czasowników ἀγαπάω oraz φιλέω w kontekście J 21, 15-17 jest interpretowane na różne sposoby[32]. Często mówi się o synonimicznym znaczeniu obydwu terminów. Jest oczywiste, że ἀγαπάω należy do terminów typowych dla Jana. Sugeruje się niekiedy, iż wyraża on bardziej decyzję woli. Natomiast czasownik φιλέω może posiadać

[28] W tekście J 1, 42 imię Piotra jest najbardziej rozbudowane: Szymon syn Jana, który będzie się nazywał Kefas to znaczy Piotr.

[29] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 366.

[30] Tamże, s. 367.

[31] Zob. J. Kręcidło, *„Piotrze czy miłujesz mnie ponad wszystko". Propozycja alternatywnej interpretacji πλέον τούτων w J 21,15*, w: *Verbum caro fatum est*, red. R. Bogacz, W. Chrostowski, Warszawa: Vocatio 2007, s. 315-329.

[32] Zob. D. Shepherd, *„Do You Love Me?" A Narrative-Critical Reappraisal of ἀγαπάω and φιλέω in John 21:15-17*, „Journal of Biblical Literature" 129 (2010), s. 777.

www.czasopisma.pan.pl PAN www.journals.pan.pl

charakter bardziej emocjonalny[33]. Próbuje się także łączyć sens ἀγαπάω i φιλέω J 21,15-17 z szerokim kontekstem ich zastosowania w całej Ewangelii św. Jana[34]. Nie negując znaczenia tych poszukiwań warto zwrócić uwagę na oryginalny styl Jana. W ewangelii tej relatywnie często stosowana jest przez autora praktyka zamiennego stosowania bliskich znaczeniowo terminów. Być może zatem, zarówno zmiana typu ἀγαπάω – φιλέω, jak i pozostałe przypadki zamiennego użycia bliskich znaczeniowo terminów (ποιμαίνω – βόσκω; ἀρνία – πρόβατά) świadczą o oryginalnym stylu literackim autora[35].

Potrójne pytanie Jezusa oraz okoliczności ich postawienia wskazują na wyjątkowy charakter wydarzenia opisanego w J 21, 15-19. Prawdziwym celem nie jest bowiem rehabilitacja Piotra, ale nadanie mu funkcji, która będzie jego specyficznym powołaniem.

2.1.2. PRZEKAZANIE WŁADZY PASTERSKIEJ

Po każdej z twierdzących odpowiedzi Piotra Jezus nakazuje mu pasienie swojej owczarni (por. Dz 20, 28; Ef 4, 11; 1 P 2, 5). W nakazach Jezusa pojawiają się dwa różne określenia sprawowanie funkcji pasterza i dwa określenia owiec. W J 21, 15a pojawia się określenie βόσκε τὰ ἀρνία μου – „paś baranki moje". Natomiast w J 21, 16 występuje inny wariant: ποίμαινε τὰ πρόβατά μου -„paś owce moje". W J 21, 17 nakaz Jezusa brzmi: βόσκε τὰ πρόβατά μου – „paś owce moje". Terminy dotyczące pasienia posiadają dostrzegalne różnice znaczeniowe. O ile termin βόσκω oznacza głównie pasienie w formie zapewnienia paszy, o tyle ποιμαίνω może wskazywać na szerszy kontekst pasterzowania jako przewodzenia stadu i podejmowania z nie pełnej odpowiedzialności[36]. Termin ποιμαίνω przywołuje kontekst janowej perykopy o Dobrym Pasterzu (J 10, 1-21)[37]. Jezus jest dobrym pasterzem, ponieważ daje życie za swoje owce (por. J 10, 11.15). Dalekie tło tego pasterzowania stanowi refleksja starotestamentowa związana z metaforyczną figurą Boga jako pasterza. Osiąga ona swoją największą wyrazistość w utożsamieniu mesjasza z optymalnym typem pasterzowania, czyli kierowania i troski o lud należący do Boga aż do ofiary z własnego życia (por. Jr 23, 1-8; Ez 34, 1-24).

Możliwe jest, że terminy odnoszące się do dwóch typów pasterzowania Piotra zostały ułożone intencjonalnie w typowym dla logiki semickiej układzie inkluzji

---

[33] Zob. J. Barr, *Words of Love in Biblical Greek*, w: *The Glory of Christ in the New Testament: Studies in Christology in Memory of G.B. Caird*, red. L.D. Hurst, N.T. Wright, Oxford: Worcester College 1987, s. 3-18; G.L. Bartolomew, *Feed my Lambs*, s. 76; C.S. Keener, *The Gospel of John: A Commentary*, t. 2, Peabody: Hendrickson 2004, s. 676.

[34] D. Shepherd, *„Do You Love Me?"*, s. 780-786.

[35] Zob. K.L. McKay, *Style and Significance of Language of John 21:15-17*, „Novum Testamentum" 27 (1985), s. 319-333.

[36] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 366.

[37] Zob. Tamże.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

a-b-a'. Oznaczałoby to, że na ποιμαίνω położono akcent nadając mu znaczenie pierwszorzędne. Niezależnie od tego właśnie ten termin w sposób najbardziej pełny wyraża sens pasterskiej funkcji Piotra[38].

Trudniej znaleźć odpowiedź na pytanie o sens użycia dwóch określeń trzody. W J 21, 15b mówi się o barankach, natomiast w J 21, 16-17 pasterzowanie ma objąć owce. Prawdopodobnie określenia te należy rozumieć synonimicznie. Niewykluczone, że istnieje tu daleka aluzja do dwóch rodzajów owiec, o których mówi się w perykopie o Dobrym Pasterzu (zob. J 10, 16). W takim przypadku nakaz pasterzowania Piotra zawierałby w sobie intencję budowania jedności pierwotnego Kościoła, który tworzą zarówno chrześcijanie żydowskiego jak pogańskiego pochodzenia. Jest to jednak aluzja, która dla wielu egzegetów może posiadać jedynie walor przypuszczeń[39].

Piotr wypełnia misję pasterza z polecenia samego Zmartwychwstałego Jezusa. Pasterzowanie to posiada pewien aspekt pierwszeństwa wobec innych uczniów. Jednak główny akcent położony jest na troskę Piotra o powierzone mu stado. Stado to nie stanowi jego własności, ale należy do samego Jezusa. Podstawę posłannictwa Piotra stanowi jego osobisty związek z Jezusem, jedynym Dobrym Pasterzem. Idąc Jego śladem Szymon Piotr nie zawahał się przyjąć śmierci męczeńskiej (por. J 21, 18-19).

2.1.3. POWOŁANIE PIOTRA

W odniesieniu do Piotra klasyczna dla ewangelii formuła powołania ἀκολούθει μοι – „pójdź za mną" pojawia się dopiero w J 21, 19 (por. J 1, 43). Tekst J 21, 18-19 określa się niekiedy jako sentencję lub zawierającą proroctwo uroczystą wypowiedź objawieniową[40]. Podkreśla to uroczysta formuła wprowadzająca ἀμὴν ἀμήν – „zaprawdę, zaprawdę" oraz komentarz redaktora w w. 19a. Sama zawartość proroctwa dotyczy okoliczności męczeństwa Piotra. Jezus wskazuje na silny kontrast między czasem młodości i momentem starości w życiu Piotra. Piotr sam wyciągnie ręce, zostanie opasany i poprowadzony wbrew swej woli[41].

---

[38] Zob. D.F. Tolmie, *The (Not So Good) Shepherd: The Use of Shepherd Imagery in the Characterization of Peter in the Fourth Gospel*, w: *Imagery in the Gospel of John*, s. 353-368. Zob. także R.D. Aus, *Simon Peter's Denial and Jesus 'Commissioning Him as His Successor in John 21:15-19: Studies in Their Judaic Background*, Lanham: UPA 2013.

[39] Przypuszczenie takie wysuwa także J. Gnilka, *Piotr i Rzym*, s. 203. Autor przestrzega jednocześnie przed nadinterpretacją tego porównania. Analizę egzegetyczną J 10, 16c przedstawia H. Witczyk, *Kościół Syna Bożego. Studium eklezjologii Czwartej Ewangelii*, Biblioteka Verbum Vitae 3, Kielce: Verbum 2012, s. 424-426.

[40] Zob. S. Mędala *Ewangelia według świętego Jana*, s. 365.367.

[41] J. Gnilka (*Piotr i Rzym*, s. 128) przypuszcza, że chodzi przywiązanie Piotra do poprzecznej belki (*patibulum*) podczas, gdy był prowadzony na stracenie.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

Pomimo swego zwartego charakteru zastosowana w w. 18 terminologia posiada znaczny potencjał metaforyczny. Opasanie (ζωννύω) może oznaczać ograniczenie wolności, związanie i aresztowanie (por. Dz 21, 11)[42]. Jednak w komentarzach starożytnych i średniowiecznych gest ten łączono z ukrzyżowaniem Piotra poprzez przywiązanie go do krzyża[43]. Również wyciągnięcie rąk (ἐκτείνω) może być interpretowane zarówno jako ukrzyżowanie jak i gest modlitwy. Wzmianka o uwielbieniu Boga poprzez śmierć sugeruje, że ukrzyżowanie Piotra było widziane jako forma modlitwy uwielbienia[44]. Zapowiedź męczeńskiej śmierci poprzedza wezwanie do pójścia z Jezusem.

Wezwanie do pójścia za Jezusem w J 21, 19 (zob. 21, 22) posiada szczególne znaczenie. Według narracji Ewangelii św. Jana Piotr został przyprowadzony do Jezusa na samym początku Jego publicznej działalności (J 1, 40-42). Od razu otrzymuje nowe imię – „Kefas, to znaczy Piotr" (J 1, 42). Jest jednak dopiero początek jego drogi. Piotr pojawia się w wielu epizodach. Nie wszystko jest dla niego jasne (J 13, 36-39). W czasie męki Jezusa zapiera się Go. Przełom następuje po zmartwychwstaniu Jezusa (zob. J 20, 6; 21, 1-14.22). Razem z drugim uczniem biegnie do pustego grobu zaniepokojony informacją Marii Magdaleny[45]. Z perspektywy eklezjologicznej Ewangelii św. Jana powołanie Piotra przedstawione jest jako proces, który dokonuje się między „pierwszym" powołaniem w J 1, 42 i „drugim" powołaniem w J 21, 19.22 (por. 13, 36)[46]. Pierwsze jest raczej wskazaniem. To drugie wymaga decyzji Piotra. Jest ona dojrzała, ponieważ została poprzedzona długą droga bycia uczniem i gwałtownikiem. Poprzedziła ja także gorzka chwila zaparcia się Jezusa. Sugeruje się niekiedy, że ta dynamika stawania się uczniem została zasygnalizowana poprzez użycie czasu przyszłego już na początku drogi powołania w J 1, 42 poprzez słowa „będziesz się nazywał Kefas"[47].

Tło stopniowego, coraz bardziej dojrzałego przyjmowania powołania stanowi janowa koncepcja wiary jako rzeczywistości dynamicznej opartej na osobistej relacji do Jezusa (por. J 14, 6)[48]. Wydarzenie zmartwychwstania Jezusa stanowi

---

[42] W Dz 21,11 chrześcijański prorok Agabos w symbolicznym geście związania się zapowiada bliskie aresztowanie Pawła – zob. M. Karczewski, *Prorok Agabos w Dziejach Apostolskich*, „Biblica et Patristica Thoruniensia" 1 (2008), s. 99-122.

[43] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 367. Tradycja o śmierci Piotra głową w dół pochodzi od Euzebiusza i pojawia się w jego *Historii kościelnej* III 1,2. Znajduje także oddźwięk w literaturze apokryficznej – zob. J. Gnilka, *Piotr i Rzym*, s. 129.

[44] S. Mędala, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 367-368 wskazuje, że popularna w sztuce wczesnochrześcijańskiej postawa oranta oznaczała zarazem modlitwę jak i Chrystusa ukrzyżowanego.

[45] J. Gnilka, *Piotr i Rzym*, s. 199-201.

[46] Zob. A. Gangemi, *Pietro il pastore: la sua Vicenda secondo cap. 13 del Vangelo di S. Giovanni*, "Synaxis" 4 (1986), s. 7-75.

[47] H. Witczyk, *Kościół Syna Bożego*, s. 180-182.

[48] Zob. M. Karczewski, *Jakże możemy znać drogę (J 14,5)? Czasowniki oida i ginōskō w kontekście teologicznym J 14,1-14*, w: *Veritas Christi Liberat. Księga Pamiątkowa ku czci Ks. Bpa Jacka Jezierskiego w 65 rocznicę urodzin, 40 rocznicę kapłaństwa i 20 rocznicę biskupstwa*, red. K. Parzych-

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

dla ewangelisty J moment szczególny, który zmienia całkowicie perspektywę wiary i funkcjonowania wspólnoty wierzących (por. J 20, 17.29)[49]. W kontekście paschalnym Piotr jest powołany, by paść owce i oddać życie na wzór Dobrego Pasterza. W opinii niektórych egzegetów J 21 świadczy o wzroście znaczenia Piotra w okresie popaschalnym[50]. Znaczenie Piotra podkreśla także pozycja „umiłowanego ucznia", który jest przedstawiony jako osoba mu bliska (por. J 20, 2; 21, 7.20-23). Jeżeli „umiłowany uczeń" jest autorem Ewangelii św. Jana, wówczas teksty zawarte w J 21 świadczą o roli Piotra jako pasterza całej owczarni Chrystusa, którą podjął po Jego zmartwychwstaniu (zob. Dz 1, 13; 2, 14-37)[51].

2.2. WYZNANIA PIOTRA

Pozytywne odpowiedzi Piotra na pytanie o miłość do Jezusa poprzedzają nakazy podjęcia służby pasterskiej (zob. J 21, 15-16). W ostatnim, trzecim przypadku Piotr zasmucony kolejnym powtórzeniem pytania rozbudowuje odpowiedź twierdzącą (J 21, 17). Odpowiadając na pytania Jezusa Piotr potwierdza swoją miłość konsekwentnie używając czasownika φιλέω. Pomimo faktu, że użycie przez Jezusa dwóch terminów odnoszących się do miłości może posiadać jedynie walor stylistyczny, w odpowiedziach Piotra widoczna jest regularność i stałość[52]. Piotr wyraźnie potwierdza swoje nastawienie do Jezusa. W dyskusji egzegetycznej wskazuje się niekiedy na fakt, że w kontekście J 21, 15-17 w przypadku odpowiedzi Piotra ἀγαπάω może posiadać charakter racjonalnie uzasadnionego wymagania, natomiast φιλέω odnosi się do miłości, którą on oferuje. Wspomniany powyżej aspekt emocjonalny φιλέω koresponduje z pozytywnymi cechami osobowości Piotra, na które wskazują teksty ewangeliczne[53]. Piotr angażuje się w sposób całkowity (por. J 21, 15.17). Stałość i zaangażowanie Piotra świadczą o jego wewnętrznej dojrzałości i zdolności do wiernego pełnienia roli pasterza Kościoła. W kontekście popaschalnym Piotr jest w pełni zdolny do wypełnienia powołania, które zostało mu dane przez Jezusa. Wyznania Piotra nie pozostawiają żadnych wątpliwości, że jedynym celem jego służby jest wypełnianie misji, do której powołuje go sam Chrystus.

-Blakiewicz, P. Rabczyński, J.M. Wojtkowski, Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 2014, s. 97-109.

[49] Zob. I. de la Potterie, *Studi di cristologia giovannea*, Dabar. Studi biblici e giudaistici 4, Genova 1992, s. 191-214; H. Witczyk, *Kościół Syna Bożego*, s. 303-343.

[50] Zob. R.E. Brown, *I Bogiem było Słowo*, s. 245-250.

[51] Zob. J. Gnilka, *Piotr i Rzym*, s. 201; A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 221-222.

[52] Zob. D. Shepherd, *„Do You Love Me?"*, s. 787-788.

[53] Zob. A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Jana*, s. 220.

www.czasopisma.pan.pl PAN www.journals.pan.pl

3. PIOTR JAKO PASTERZ W J 21, 15-19 W PERSPEKTYWIE EKLEZJALNEJ

W szeroko pojętej, międzykonfesyjnej perspektywie eklezjalnej wybranie Piotra na pasterza owczarni Chrystusa traktowane jest jako obowiązujący ponadczasowy model lub jako jednorazowe wydarzenie z czasów biblijnych.

3.1. PRZEKAZANIE WŁADZY PASTERSKIEJ JAKO MODEL PONADCZASOWY

Scena przekazania władzy pasterskiej Piotrowi w J 21, 15-19 rzuca światło na naturę prymatu Biskupa Rzymu. W rozumieniu egzegezy katolickiej tekst ten należy do całej grupy świadectw biblijnych wykraczających poza jednorazowe wydarzenie historyczne. Wybór Piotra stanowi ponadczasowy model. Każdy z kolejnych Biskupów Rzymu jest następcą Piotra. Należy podkreślić, że jedynie w Mt 16, 16-18 oraz w J 1, 42 Piotr nosi przydomek „Skała”[54]. Nie ma wątpliwości, że według Jana Piotr pełni szczególną rolę we wspólnocie chrześcijańskiej. Jest to dostrzegalne szczególnie w kontekście popaschalnym. Jest oczywiste, że po zmartwychwstaniu Jezusa Piotr jest pierwszym z apostołów. Jan widzi w Piotrze już nie rybaka, ale pasterza. Dyskusja na temat tzw. galilejskiego pochodzenia J 21 nie zmienia faktu, że tekst ten, choć prawdopodobnie dodany w ostatnim stadium redakcji księgi, zawiera liczne związki z jej pozostałą treścią[55]. Dla właściwego zrozumienia motywu uzupełnienia Ewangelii św. Jana o rozdz. 21, konieczne jest odniesienie się do historycznego kontekstu funkcjonowania wspólnoty chrześcijańskiej w I w. po Chr.

Podstawowy, wyraźnie zarysowany przez Jana problem stanowi proces rozejścia się chrześcijaństwa i Synagogi[56]. Chrześcijanie traktowani byli przez oficjalne czynniki religijne ówczesnego judaizmu jako odszczepieńcy i heretycy. Dramaturgię całej sytuacji wyrażał fakt, że również pierwsi chrześcijanie z apostołami włącznie, byli etnicznymi Żydami[57]. Ponadto warto pamiętać, że także w pierwotnym środowisku chrześcijańskim istniała silna presja, by nie odchodzić od tradycji żydowskiej, a przynajmniej zachować jej elementy. W takiej sytuacji istniała pilna potrzeba

---

[54] Zob. P. Perkins, *Ewangelia według świętego Jana*, w: *Katolicki Komentarz Biblijny*, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, Warszawa: Vocatio 2004, s. 1125.

[55] Zob. S. Mędala, *Funkcja i treść opowiadania o trzecim objawieniu się Jezusa uczniom po zmartwychwstaniu (J 21,1-14)*, w: *Duch i Oblubienica mówią: przyjdź (Ap 22,17). Księga pamiątkowa dla o. prof. A. Jankowskiego OSB w 85 rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa: Vocatio 2001, s. 247-274.

[56] Zob. M. Wróbel, *Synagoga a rodzący się Kościół. Studium egzegetyczno-teologiczne Czwartej Ewangelii (J 9,22; 12,42; 16,2)*, Studia Biblica 3, Kielce: Verbum 2002.

[57] Zob. M. Wróbel, *Antyjudaizm, a Ewangelia według św. Jana. Nowe spojrzenie na relację czwartej Ewangelii do judaizmu*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2005.

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

utrzymania jedności młodej wspólnoty chrześcijańskiej, stąd pierwszeństwo Piotra nie było traktowane jako wyjątkowy przywilej, ale szczególne powołanie w Kościele. Piotr jest nie tylko skałą, ale także pasterzem.

Pasterzowanie to posiada jednak charakter ściśle chrystocentryczny. Posługa Piotra jest dana Kościołowi przez Zmartwychwstałego Chrystusa. Sam Piotr, angażując się w wypełnianie swojej misji, powinien trwać w wyjątkowej, pełnej zaufania relacji do Jezusa Chrystusa. Musi on także pamiętać, że powierzone mu owce są własnością Jezusa i to On pozostaje jedynym Dobrym Pasterzem. To Jezus Chrystus Zmartwychwstały stanowi fundament istnienia wspólnoty. Piotr jest odpowiedzialny za Kościół. Jest znakiem jedności (por. J 21, 11)[58]. Jest osobą, której zależeć powinno na tym, by powierzona mu owczarnia zachowywała charakter nie tyle owczarni Piotra, ale przede wszystkim owczarni Jezusa Chrystusa.

Nie ma wątpliwości, że temat przekazania władzy pasterskiej Piotrowi powinien być rozpatrywany w kontekście wszystkich świadectw biblijnych dotyczących kwestii prymatu Piotra. Jest jednak oczywiste, że w świetle J 21, 15-19 Piotr posiada wyjątkowe zadania do spełnienia w Kościele. Dogmatyczna i praktyczno-teologiczna interpretacja tego tekstu zależy od przyjęcia lub odrzucenia modelowego charakteru szczególnej pozycji Piotra we wspólnocie eklezjalnej zarysowanej w omawianym tekście.

3.2. J 21, 15-19 W PERSPEKTYWIE EKUMENICZNEJ[59]

Wielu zasłużonych egzegetów protestanckich wyraziło podobne opinie na temat przekazania władzy pasterskiej w J 21, 15-19[60]. Odrzucają oni jednak interpretację, w świetle której teksty biblijne dedykowane posłudze Piotra posiadają walor modelu i zasady obowiązującej w Kościele. Inna hermeneutyka widoczna jest także w wielu innych punktach doktryny biblijnej. Od wielu dziesięcioleci z różnym natężeniem prowadzone są rozmowy na temat możliwości uznania prymatu Piotra przez niekatolickie nurty chrześcijaństwa[61]. Podstawę tych wysiłków stanowi nie

[58] Sugeruje się niekiedy, że symbol rwącej się sieci w J 21,11 oznacza Kościół zagrożony utratą jedności – zob. J. Gnilka, *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, tł. W. Szymona, Kraków: Wydawnictwo M 2004, s. 376.

[59] Ze względu na charakter artykułu punkt ten posiada walor postulatów wypływającego z analizy egzegetycznej tekstu J 21, 15-19.

[60] Przestrzeń naukowej dyskusji egzegetycznej począwszy od debaty na temat właściwego doboru starożytnych wariantów tekstu biblijnego od wielu dziesięcioleci jest często pozbawiona różnic konfesyjnych. Także w przypadku J 21, 15-19, na poziomie dyskusji dotyczącej kwestii literackich i typowo egzegetycznych, typu – warianty terminologiczne i ich interpretacja, różnice międzykonfesyjne są praktycznie niezauważalne. Problem dotyczy jednak ich interpretacji teologicznej i eklezjalnej.

[61] Zob. S.C. Napiórkowski, *Wierzę w jeden Kościół*, Tarnów: Biblos 2003, s. 283-307; J. Bujak, *Prymat Biskupa Rzymu w świetle katolicko-prawosławnego dialogu ekumenicznego*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2007, s. 43-58.

www.czasopisma.pan.pl PAN www.journals.pan.pl

tyle chęć dominacji katolików, co stawiane uczciwie pytanie: czy mój Kościół, moje wyznanie rzeczywiście realizuje biblijne nakazy Chrystusa? Element dodatkowy stanowią dążenia ekumeniczne. Dla wielu niekatolików prymat Piotra jest nie do przyjęcia. Dla innych mógłby istnieć, ale w sposób symboliczny. Zauważalne w ostatnich latach zbliżenie Kościoła Rzymskokatolickiego oraz niektórych Kościołów Prawosławnych budzi nadzieję, że także tym względzie uda się wypracować konkretne zbliżenie stanowisk.

Wydaje się, że tekst J 21, 15-19 zawiera w sobie treści, które pozwalają dostrzec w Piotrze nie tylko Głowę Kościoła, ale także pasterza, który miłując Jezusa stara się wypełnić dane mu przez Niego szczególne powołanie[62]. Służba Piotra nie tylko nie stanowi zagrożenia dla chrystocentryzmu chrześcijaństwa, ale jest z nim ściśle związana (por. 1 P 5, 2-4)[63]. Piotr jest znakiem i strażnikiem jedności Kościoła. Jest sługą Kościoła, wypełniającym z gorliwością ewangeliczny nakaz, a nie realizującym jakieś własne plany ludzkie. Być może niełatwe, ale konieczne poszukiwanie porozumienia uda się stopniowo realizować, tak, aby we współczesnym świecie chrześcijanie stanowili jedno (por. J 17, 11). Z pewnością współczesne warunki pełnienia posługi Piotra są inne niż w czasach Jana. Jednak pasterska posługa jego następców może stanowić wielkie dobro dla wszystkich chrześcijan.

PODSUMOWANIE

Teologiczny obraz Piotra zawarty w J 21, 15-19 uzupełnia pozostałe teksty ewangeliczne związane z kwestią biblijnego uzasadnienia prymatu Biskupa Rzymu. Piotr zaprezentowany w omówiony tekście jest osobowością przemienioną i dojrzałą. Oczywiste nawiązanie do momentu jego największego z perspektywy apostolatu kryzysu wskazuje, że jego zdrada stanowi jeden z momentów przełomowych w jego życiu. Decydujące znaczenie posiada żywa relacja miłości z Jezusem Zmartwychwstałym. To On powołuje go na kontynuatora swojego dzieła do szczególnej posługi pasterza całego Kościoła. Piotr jest wybrany, by strzec i paść owczarnię należącą do Dobrego Pasterza. Posługa pasterzowania niesie w sobie wyróżnienie i wielką odpowiedzialność. Piotr jest wezwany do wiernej służby Jezusowi i wspólnocie Kościoła. Swoją wierność Jezusowi Piotr potwierdzi poprzez męczeńską śmierć.

Obraz teologiczny z J 21,15-19 zawiera zatem istotne treści eklezjologiczne. W perspektywie historyczno-kościelnej dostarcza informacji na temat kształtowa-

[62] S.C. Napiórkowski, *Wierzę w jeden Kościół*, s. 291-292.
[63] Zob. H. Witczyk, *Kościół Syna Bożego*, s. 429.

www.czasopisma.pan.pl PAN www.journals.pan.pl

nia się i biblijnego uzasadnienia prymatu pierwszego z Dwunastu. Stanowi także zaproszenie do wszystkich denominacji chrześcijańskich zaangażowanych w dialog ekumeniczny, by rozważać możliwość znalezienia szerokiego porozumienia w kwestii prymatu papieża. Głównym powodem tego kroku nie byłyby względy ludzkie, ale wierność nakazowi Zmartwychwstałego Jezusowi.

Słowa kluczowe: J 21,15-19, Piotr jako pasterz, prymat Piotra Apostoła, papiestwo.

Peter as shepherd in John 21: 15-19

Summary

The main objective of the paper is to show original theological emphasis on Peter the Apostle. Chapter 21 is considered to be a later addition to the Gospel of John. It is necessary to pay a special attention to related issues of editorial text. Despite its seemingly simple structure John 21: 15-19 poses other challenges. One of them is a puzzling variation of terminology. It is therefore necessary to draw attention to possible variants of critical-literary assessment of the biblical text. In John 21: 15-19 Peter is presented as a shepherd. This particular mission is given to him by the Risen Jesus. The flock, which he has to feed, remains Jesus' property. John 21:18-19 associated the ministry of Peter with his martyrdom. The entire passage has an ecumenical significance. The delegation of pastoral authority can be treated as a one-off event. The historical context of John 21 indicates the unifying character of the ministry of Peter the Apostle. Proper reading of the text can facilitate dialogue on the nature of the primacy of the Bishop of Rome.

Keywords: John 21: 15-19, Peter as Shepherd, Primacy of the Apostle Peter, Papacy.

Petrus als Hirte in Joh 21,15-19

Zusammenfassung

Das Hauptziel des Artikels besteht im Aufzeichnen der originellen theologischen Akzente der Gestalt des Petrus, enthalten im behandelten Fragment des Johannesevangeliums. Das 21. Kapitel wird heute für einen späteren Zusatz zum Text des Evangeliums gehalten. Um glaubwürdige exegetische Schlussfolgerungen erhalten zu können, muss man eine besondere Aufmerksamkeit auf die mit dem Text zusammenhängende redaktionelle Fragen richten. Trotz seiner auf den ersten Blick einfachen Struktur, ist das Fragment Joh 21, 15-19 eine Herausforderung. Dazu gehört vor allem eine rätselhafte Veränderung der verwendeten Terminologie. Um alle Unsicherheiten bezüglich der gewählten Terminologie ausräumen zu können, müssen verschiedene kritisch-literarische Varianten berücksichtigt werden. Petrus wird in Joh 21, 15-19 als ein Hirt dargestellt. Diese Funktion erhält er vom

www.czasopisma.pan.pl PAN POLSKA AKADEMIA NAUK www.journals.pan.pl

Auferstandenen. Die Herde, die von ihm geweidet werden soll, bleibt das Eigentum Jesu. Verse 18-19 verbinden den Dienst Petri mit dem Martyrium. Der ganze Text Joh 21, 15-19 hat ein deutliches ökumenisches Potential. Die Übergabe der Hirtengewalt kann zwar als ein einmaliges Ereignis betrachtet werden, aber der historische Kontext um die Hinzufügung des Kapitels 21 zum Rest des Evangeliums weist deutlich auf den einheitsstiftenden Charakter des petrinischen Hirtendienstes. Es stellt sich die Frage, ob die Lektüre des Textes im ökumenischen Sinne den Dialog über das Wesen des Primats des Bischofs von Rom erleichtern kann.

S c h l ü s s e l w o r t e: Joh. 21, 15-19, Petrus als Hirte, Primat des Apostels Petrus, Papsttum.